

Metoderapport 2018

SLAVENE I ST. PETERSBURG

Journalist Håvard Melnæs
Tolk og fikser Artem Filatov
Fotografer Denis Sinyakov og Sergei Grachev

I utgave 2/2017

Artikkelen ble også publisert på engelsk på vår [hjemmeside](#)¹ samme dag som utgaven nådde de første abonnentene, tirsdag 28. mars 2017.

Utgiver: Fotballtidsskriftet Josimar
Adresse: Tollbugata 19, 0152 Oslo

1 <http://www.josimar.no/artikler/the-slaves-of-st-petersburg/3851/>

Innledning til innledningen.

HANDSHAKE FOR ČEFERIN

4. september 2016 publiserte Josimar en større dokumentar om det skitne spillet rundt valget av ny UEFA-president. Den nye presidenten skulle etterfølge Michel Platini, som ble tvunget til å gå av etter at det ble avslørt at han hadde mottatt to millioner euro av daværende FIFA-president Sepp Blatter for en jobb han visstnok skulle ha gjort for Blatter flere år i forveien.

Hvem skulle nå innta posisjonen som fotball-Europas mektigste?

Ville denne personen være en mann eller kvinne som kunne snu UEFA, en organisasjon i dyp etisk krise, til å bli en positiv innflytelse på fotballen? Eller ville Europas fotballpresidenter velge nok en pragmatiker som ville bruke minimalt med ressurser på å etterforske kampfiksing, trenere etablering og gjennomføring av regelmessige dopingtester, overse dobbeltroller og samrøre, gjøre forskjellen mellom fattige og rike klubber større, osv osv.

Josimar bestemte seg for å legge ned betydelige ressurser (etter vår målestokk) i en artikkel der vi skulle se nærmere på kandidaten i førersetet: En ukjent slovener ved navn Aleksander Čeferin. Hvem var han og hvorfor var Norge det første landet som offentliggjorde sin støtte til Čeferin?

Josimars faste frilanser Pål Ødegård, frilansjournalist Andreas Selliaas og jeg begynte å google og ringe. Til vår overraskelse var det ganske mange vi ringte til, og her må det bemerkes at nesten ingen av kildene vi kontaktet var norske, som snakket med oss. Mange var sparsommelige med opplysninger, nesten alle hadde anonymitet som en forutsetning, men etter et par ukers intens jobbing hadde vi fått følgende bekreftet av uavhengige kilder: Valget av ny UEFA-president hadde i realiteten blitt avgjort av noen få innvidde, lenge før stemmesedlene skulle telles. Og helt sentral i den intense lobbyvirksomheten og de endeløse hestehandlene for å få dette til, var Kjetil Siem, nylig avgått generalsekretær i Norges Fotballforbund (NFF) og nyansatt rådgiver for FIFA-president Gianni Infantino.

Våre kilder fortalte oss at Siem hadde jobbet på oppdrag for FIFA-president Gianni Infantino for å få Aleksander Čeferin valgt som ny UEFA-president.

211 land er medlemmer av den internasjonale fotballorganisasjonen FIFA. UEFA er den europeiske – og ett av flere – konføderasjoner under FIFA-paraplyen.

Ifølge FIFAs eget regelverk kan ikke organisasjonen (FIFA) blande seg i konføderasjonenes (UEFA) valg. Ikke bare hadde Infantino blandet seg inn, han hadde til og med håndplukket sin kandidat og fått Siem til å selge denne kandidaten til majoriteten av UEFAs medlemsland. At Siem fikk overtalt de nordiske landene til først å proklamere støtte til Čeferin var av avgjørende betydning. De «høydemokratiske» nordiske landene har stor troverdighet blant de europeiske fotballnasjonene. I det stille støttet Russlands visestatsminister og fotballpresident Vitalij Mutko (som siden er blitt utestengt på livstid fra IOC grunnet hans rolle i det russiske dopingregimet) Čeferins kandidatur helhjertet.

Norge Sverige, Finland, Danmark og Island var lovet å få kunne arrangere EM i 2024 eller 2028 som takk for hjelpen for at de først var ute med støtte til Čeferin. Sveriges fotballpresident Karl-Erik Nilsson ble lovet vervet som ny visepresident, samt

han skulle få plass i UEFA-styret

(Det var aldri særlig sannsynlig at Norden ville søke EM i 2024 eller 2028, mens Nilsson som ventet ble klappet inn som ny mann i UEFA-styret og ny visepresident et halvt år etter at Čeferin ble valgt som ny UEFA-president. Kjetil Siem har senere fortalt til Andreas Selliaas – i påhør av andre – at «jeg jobbet med Čeferins kandidatur i to år»).

Den 21 sider lange artikkelen «Presidentens mann» var oppslaget i Josimar 7/16 og ble samtidig den første artikkelen vi oversatte til engelsk og publiserte på vår hjemmeside.

Responsen lot ikke vente på seg. Saken ble sitert i ledende, seriøse nyhetsmedier over hele Europa som [Der Spiegel](#)¹, [Le Monde](#)² og [The Guardian](#)³. Josimars avsløringer ble også trukket frem da [New York Times](#)⁴ intervjuet Aleksander Čeferin.

Aleksander Čeferins motkandidat og daværende visepresident i UEFA, nederlandske Michael van Praag, var rasende etter Josimars avsløringer og [delte artikkelen til sine følgere på twitter](#)⁵.

Med hjelp fra mange av kildene vi hadde opparbeidet med den første artikkelen, fortsatte Pål Ødegård, Andreas Selliaas og jeg å skrive oppfølgingssaker. Med åpne kilder kunne Josimar avsløre at Aleksander Čeferin ikke hadde hatt de nødvendige kvalifikasjonene da han ble valgt som Slovenias fotballpresident (ifølge det slovenske fotballforbundets eget lovverk må presidenten ha minst fem års administrativ erfaring fra fotballen). Čeferin – viste det seg – hadde bare et halvt års erfaring. Likevel ble han valgt til president. Takket være at et privat jussfakultet, der broren hadde en ledende stilling, skrev en rapport (les; bestillingsverk) som gjorde Čeferin valgbar.

Josimar publiserte totalt fem oppfølgingsartikler (alle publisert på engelsk, noen også på norsk), mange av de påfølgende avsløringene ble sitert av noen av verdens mest toneangivende medier.

Arbeidet og resultatene ga mersmak.

Vi var sultne på mer.

1 <http://www.spiegel.de/sport/fussball/uefa-kandidat-aleksander-ceferin-wird-vom-dfb-unterstuetzt-a-1111506.html>

2 http://www.lemonde.fr/football/article/2016/09/08/uefa-un-fauteuil-pour-deux_4994702_1616938.html

3 <https://www.theguardian.com/football/2016/sep/21/new-uefa-president-aleksander-ceferin-says-loan-allegations-are-a-joke>

4 <https://www.nytimes.com/2017/03/20/sports/soccer/uefa-aleksander-ceferin.html>

5 **Michael van Praag** @MichaelvanPraag

I am shocked after reading this information <http://www.josimar.no/artikler/the-presidents-man/3295/> ... in @JosimarFotball.
(1/3)

Innledning.

DØD NORDKOREANER FUNNET UTENFOR ZENIT ARENA

Senhøsten 2016 satt jeg på kontoret og googlet Qatar, fremmedarbeidere og død. Da jeg leste artiklene slo det meg at det var ganske få journalister som faktisk hadde vært i Qatar og gravd. Jeg lekte med tanken på å dra til Qatar å prøve og finne ut hvor mange fremmedarbeidere som hadde dødd frem til nå under byggingen av fotball-VM 2022. Prøve å dokumentere et så eksakt tall som mulig.

Ifølge Qatars arrangementskomité (Supreme Committee for Delivery & Legacy) har det ikke vært noen dødsfall blant de mange hundre tusen fremmedarbeiderne som hadde jobbet på VM-relaterte byggeprosjekter siden man i 2011 startet forberedelsene til VM i 2022. Ifølge Human Rights Watch (HRW) hadde minst 2000 arbeidere mistet livet på dettes tidspunktet. Men HRW mente det var rimelig å anta at det faktisk tallet kunne være langt høyere.

At flere tusen fremmedarbeidere, som i praksis er slaver, må bøte med livet for at resten av verden skal kunne kose seg med et idrettsarrangement, er helt absurd i Josimars bok. Slike omstendigheter må flombelyse. Riktignok hadde det har vært en viss oppmerksomhet rundt dette, også i Norge, men det internasjonale presset mot Qatar var nesten fraværende. Ikke minst fordi fotballen selv (spillere, klubber, forbund) knapt viste interesse for hva som foregikk i et lite land i Gulfen. Kjetil Siem snakket for mange i fotballen når han uttalte at «døde fremmedarbeidere i Qatar ikke er fotballens problem».

Så jeg satt på kontoret og tenkte at vi må reise til Qatar igjen (Josimar var der første gang våren 2015 og dokumenterte fremmedarbeidernes slavelignende eksistens) da jeg fikk øye på en tweet på timelinen til Josimar. En russer vi følger på twitter skrev at en nordkoreaner var funnet død utenfor Zenit Arena i St. Petersburg. Tvitreren lenket en artikkel som førte meg til en russisk nyhetsside. Saken var kort, en utvidet notis, og jeg kopierte den over i google translate.

«Oversettelsen» ga ingen mening, men jeg kjente igjen noen ord: Nord-Korea, Zenit Arena og St. Petersburg.

Jeg fortsatte å google:

Fantes det virkelig nordkoreanske arbeidere som jobbet på VM-stadionene som skulle stå klare sommeren 2018? Hvorfor hadde jeg ikke lest om dette før?

Men googlingen ga ingen resultater. Jeg begynte å søke etter artikler om byggingen av VM-stadionene i Russland. Jeg fant ingenting.

Var det virkelig ingen i hele verden som hadde kikket Russland-VM nærmere i kortene på dette området etter «alle» skriveriene om slavearbeid i Qatar?

Forskjellige søk ga det samme svaret: Ingen vestlige journalister hadde vært ute i felten i Russland og bedrevet undersøkende journalistikk om byggingen av VM-arenaene.

Jeg googla nordkoreanske arbeidere og fant rystende informasjon:

Nordkoreanere som blir sendt ut av landet for å skaffe penger til regimet (som har høyst begrensede inntektsmuligheter på grunn av omfattende internasjonale sanksjoner) er i praksis rene slaver. De jobber utenlands på (stort sett) 10-årskontrakter, mesteparten av lønna blir sendt tilbake til regimet, de bor og lever i fengselslignende

camper, de er under konstant overvåkning, samt at de jobber opp mot 16 timer i døgnet sju dager i uka.

Nye søk fortalte at inntektene disse arbeidere gir til regimet i hjemlandet er helt essensielle i utviklingen av Nord-Koreas atomvåpenprogram

Ikke bare er disse arbeiderne slaver, de er samtidig gisler. For myndighetene i Nord-Korea sender kun ut arbeidere med ektefelle og barn. Dette for å forsikre seg mot at noen skulle falle for fristelsen å hoppe av. Det ville i så fall kunne få fatale konsekvenser for familien hjemme.

Jobber det, i 2017, slaver som bygger infrastruktur til verdens mest sette og innbringende idrettsarrangement og som samtidig genererer store inntekter til et av verdens mest fryktinngytende regimer slik at de kan få finansiert sitt atomvåpenprogram?

Jeg satt med en sterk følelse av at svaret var ja.

Jeg forandret googlesøket og skrev «Sochi workers Olympics» eller noe i den duren, det var ikke mange artikler som poppet opp, men til gjengjeld var det fascinerende lesning.

At Sotsji-OL var gjennomkorrupt visste jeg fra før (sidenote: ikke gjennom norske medier), men nå leste jeg rapporter og artikler som var skremmende: Det var stort sett fremmedarbeidere fra tidligere (og lutfattige) Sovjet-republikker som hadde bygget anleggene i Sotsji. De fleste var blitt utnyttet på det groveste. Mange hadde fått mye mindre lønn enn avtalt, mange fikk ikke lønn i det hele tatt. Det hadde vært mange ulykker og dødsfall. De etterlotte enkene og barna hørte aldri noe mer fra verken arbeidsgiver eller ansvarlige myndigheter. Noen kompensasjon fikk de aldri.

Jo mer jeg leste, dess mer rystet ble jeg.

Jeg tenkte at det samme som hadde foregått på OL-arenaene i Sotsji nå skjedde på VM-stadionene over hele Russland.

Jeg bestemte for å fortsette researchen og ta sikte på å reise til Russland.

Hovedmålet var å kunne dokumentere at nordkoreanske slaver jobbet på VM-stadionene, men samtidig også finne ut mest mulig om arbeiderne som faktisk bygget stadionene og om de var behandlet ordentlig eller om de var ofre for massiv utnyttelse av billig arbeidskraft.

Neste skritt var å prøve og skaffe kilder i Russland som kunne hjelpe meg videre.

DE FØRSTE KILDENE

Jeg kontaktet det jeg hadde av kilder som kanskje igjen kunne ha russiske kilder. Etter flere uker med mange blindspor, snudde hellet seg like før jul 2016 da jeg ble satt i kontakt med nettverket rundt Alexei Navalny. Den ledende russiske opposisjonspolitikeren og hans innerste krets driver med folkeopplysning med blant annet kritisk journalistikk som virkemiddel. Navalny og co har de siste årene hatt flere store avsløringer om Putin og Medvedevs private pengebruk og korrupsjonen i forkant og under Sotsji-OL.

Ikke bare fikk jeg kontakt med nettverket, de var villige til å hjelpe meg da de hørte hva jeg ville undersøke nærmere.

Jeg fikk tilsendt store mengder dokumentasjon, rapporter og lenker til artikler. Alt på russisk. Vi hyret en oversetter som satte igang med det omfattende oversettings-

arbeidet.

Det skulle vise seg at nesten samtlige dokumenter og artikler handlet om korrupsjonen på Zenit Arena. Opplysningene var oppsiktsvekkende, det var mange høytstående personer som skulle ha beriket seg underveis i prosessen, men dokumentene inneholdt ingenting om fremmedarbeidere eller nordkoreanere.

Byggingen av Zenit Arena hadde forlenget blitt en farse av russiske dimensjoner. Bygningsarbeidet startet tilbake i 2008, men nå – ni år senere – var stadion fortsatt ikke ferdig. Korrupsjonen som hadde funnet og stadig fant sted, var interessant nok, men samtidig svært kompleks.

Fremmedarbeidere og nordkoreanere var fortsatt førsteprioritet.

Jeg googlet stadig etter ny informasjon om nordkoreanere i Russland, uten særlig resultater. Det amerikanske mediet Vice hadde lagd to dokumentarer om nordkoreanske arbeidere, den ene var syv år gammel og omhandlet nordkoreanske slaver som jobbet i tømmerindustrien i Sibir, den andre handlet om nordkoreanske slavearbeidere i Polen.

Mine russiske kilder fortalte meg at nordkoreanere i Russland ikke var en nyhet i Russland, og at nordkoreanerne heller ikke var å se i bybildet som andre fremmedarbeidere.

Jeg satt nå med relativt mye kunnskap om korrupsjonen på VM-stadionet i St. Petersburg, men hadde lite å gå på når det kom til nordkoreanske arbeidere. Likevel, i februar satte jeg kursen mot Russland.

RETT ØST

Jeg landet i St. Petersburg og møtte umiddelbart min tolk og fikser, journalisten Artem Filatov som jobbet for det uavhengige og anerkjente Ekko Moskva. Han hadde erfaring med å guide vestlige journalister, og skulle bli en viktig støttespiller. De første par-tre dagene hadde jeg flere intervjuavtaler, blant annet med uavhengige lokale journalister som hadde skrevet avslørende artikler om byggeprosessen på Zenit Arena og som muligens kunne bidra med kilder. En av journalistene hadde sogar bare noen uker i forveien tatt seg jobb som arbeider på Zenit Arena for med egne øyne å sjekke forholdene. Han kunne fortelle om en kaotisk byggeplass med flere tusen arbeidere som trakk oppå hverandre. Det store flertallet av disse arbeiderne, var fremmedarbeidere.

Men ingen av dem jeg møtte kunne bidra med ledetråder om nordkoreanere. Eller visste hvor jeg kunne finne fremmedarbeiderne. Vi oppsøkte Zenit Arena, men det var satt opp et sikkerhetsgjerd rundt hele stadion, dessuten var den tungt bevoktet. Ingen uvedkommende slapp innenfor. Arbeiderne ble sluset inn og ut en inngang på baksiden, flere hundre meter unna. Det var umulig å få kontakt med dem, og umulig å se om noen av dem kunne komme fra Nord-Korea.

Så hvordan kunne vi finne nordkoreanere når ingen visste noe om dem?

Kanskje en mulighet var å oppsøke de koreanske restaurantene i byen?

Så tenkt, så gjort.

De neste dagene spiste vi samtlige måltider på forskjellige koreanske restauranter i St Petersburg. Alle stedene forhørte vi oss om nordkoreanere, men dem vi snakket med var enten fra Sør-Korea eller andre asiatiske land. Flere kunne fortelle oss at de

visste at det jobbet nordkoreanere i St Petersburg, men ingen ante noe om hvordan man kunne kontakte eller oppsøke dem.

Før avreise hadde jeg følt meg trygg på at lokale hjelpeorganisasjoner kunne peke meg i riktig retning, men det viste seg at ingen ville snakke med meg. Det var ikke usannsynlig at disse satt på informasjon som kunne være til stor hjelp, men samtidig er hjelpeorganisasjonene under stort press i Russland. Alle frivillige organisasjoner som mottar økonomisk støtte fra utlandet, er av Putin blitt stemplet som hemmelige, utenlandske agenter. Hvis de ikke var varsomme med hvem de snakket med, kunne virksomheten deres bli stengt av myndighetene på dagen. Selv ikke Røde Kors ville snakke med meg – av frykt for represalier.

Ikke bare kunne hjelpeorganisasjonene muligens bidra med opplysninger om nordkoreanere, men de hadde garantert kunnskap om fremmedarbeidernes situasjon i byen. Og siden jeg kom til St. Petersburg hadde jeg ikke fått en eneste fremmedarbeider i tale.

Mellom koreanske restaurantbesøk hadde vi begynt å spørre folk som så ut som fremmedarbeidere på gaten, men vi kom ingen vei.

Etter en uke i St Petersburg var status følgende: jeg hadde masse stoff om en komplisert korrupsjonssak, men sto på stedet hvil når det kom til hovedmålene for oppholdet: Finne nordkoreanske slaver og få fremmedarbeiderne på Zenit Arena sine historier.

GJENNOMBRUDDET: MØTET MED PAVEL

Dag åtte kom gjennombruddet. En av de første journalistene jeg møtte da jeg kom til St. Petersburg hadde fortalt at det eksisterte en lukket og hemmelig gruppe på Facebook der folk fortalte om ubehagelige opplevelser de hadde hatt mens de jobbet på Zenit Arena.

Jeg ba tolken Artem Filatov ta kontakt med samtlige som hadde vært aktive i gruppen den siste tiden for å spørre om de kunne møte meg. Han fikk booket to møter, men da vi møtte til avtalt sted og tid, dukket ikke kildene opp og sluttet å svare på telefonen.

Denne kvelden skulle vi møte nok en person som hadde kommet med noen innlegg på den lukkede Facebook-gruppa. Vi skulle møte vedkommende på en sushirestaurant klokka 21, men da klokka var kvart over, og han fortsatt ikke hadde kommet, trodde vi at vi nok en gang hadde blitt latt i stikken.

Jeg skulle til å be om regningen, da døra gikk opp. En tettbygd mann satte seg ned ved bordet vårt. Jeg ba ham begynne med å fortelle litt om seg selv og hvilken rolle han hadde på Zenit Arena.

«Pavel» som var navnet som han fikk på trykk i Josimar, viste oss ID-kortet sitt som ga tilgang til Zenit Arena, samt førerkort og visittkort.

Han fortalte at han jobbet som prosjektleder i en av de største underleverandørene på Zenit Arena. Det var en god start, endelig hadde jeg fått et møte med en som satt med innsideinformasjon om forholdene på Zenit Arena. Pavel ville helst snakke om korrupsjonen som foregikk i stor skala, og navnga en rekke prominente personer som han hevdet hadde beriket seg selv underveis i byggeprosessen. Han fortalte at det store flertallet av de som jobbet på stadion, var fremmedarbeidere. I disse dagene i

februar 2017 anslo han at det var cirka tre tusen arbeidere i aksjon daglig.

Plutselig ga han meg en minnepinne som, skulle det vise seg, inneholdt en hemmeligstemplet rapport fra FSB om sårbare sikkerhetsaspekter. Pavel var forbannet på myndighetene som han hevdet hadde svindlet selskapet han jobbet for. Det dreide seg om mange millioner kroner, det var manglende betaling for utført arbeid. Problemet til firmaer i byggebransjen som vurderte å påpeke korrupsjon og manglende betaling, var reaksjonene til myndighetene. De ville miste offentlige kontrakter, bli utsatt for stadige inspeksjoner, samt omfattende bokettersyn.

Etter en stund spurte jeg Pavel om han visste om nordkoreanere jobbet eller hadde jobbet på Zenit Arena.

Ikke bare kunne Pavel bekrefte at det hadde jobbet arbeidere fra Nord-Korea på stadion, han visste hvor mange de hadde vært og for hvilke underleverandør (Dalpi-terstroj og Seven Suns) de jobbet for.

Pavel fortalte at han hadde vært på jobb den dagen den nordkoreanske arbeideren ble funnet død på stadionområdet, opphavet til tweeten som som gjorde at jeg nå befant meg i Russland.

Pavel kunne også fortelle at firmaet han representerte hadde blitt oppsøkt av nordkoreanske mellommenn noen måneder i forveien og tilbudt billig arbeidskraft. Mellommennene hadde sagt at nordkoreanere kunne jobbe "døgnet rundt", sju dager i uka.

Ikke nok med dette: Pavel sa at han hadde bilder av nordkoreanerne på Zenit Arena.

Bildene hadde han på en minnepinne på kontoret. Han lovet å sende dem på epost så fort han kom på jobb dagen etter.

Det var blitt nesten midnatt. I nesten tre timer hadde Pavel fortalt om forholdene på Zenit Arena, men jeg hadde fortsatt flere ubesvarte spørsmål. Vi ble enige om å møtes igjen neste kveld.

FOTOGRAF MED TEFT

Dagen etter var fotograf Denis Sinyakov på plass i St Petersburg. Han skulle egentlig ha vært med hele perioden, men etterarbeidet med en dokumentarfilm hadde tatt lengre tid enn forventet. Nå var han her og det var gode nyheter. Denis Sinyakov hadde lang erfaring som fotograf i felten og var fast frilanser for uavhengige russiske medier og flere internasjonale medier. Han hadde vært flere ganger i Irak og i Afghanistan, han var uredde og løsningsorientert.

Denis hadde ikke bare vært en runde rundt kvartalet, han hadde også teft.

Da jeg fortalte ham at vi slet med å finne fremmedarbeidere som hadde jobbet på Zenit Arena, kom han med det forløsende forslaget:

La oss dra til den største moskeen når det er tid for bønn.

Noen timer senere sto vi utenfor St. Petersburg Moské, den største i byen med plass til fem tusen troende. Folk strømmet til, og de som kom var stort sett fremmedarbeidere. Det tok ikke lang tid før vi fant folk som hadde jobbet på Zenit Arena og som var villige til å snakke med oss. I løpet av dagen møtte vi flere fremmedarbeidere som delte sine historier.

De fortalte om en kaotisk byggeplass, der arbeiderne daglig ble utnyttet av formenn

og mellommenn, om manglende lønn, om fraværet av adekvat sikkerhetsutstyr, om ulykker og dødsfall. Dessuten kunne de bekrefte at nordkoreanere også hadde vært blant arbeidsstyrken. Alisher fra Tadsjikistan hadde jobbet på Zenit Arena i 2010, da var det arbeidere fra Nord-Korea der. Rustam, Ibe og Kockhor fra Kirgisistan hadde jobbet der i 2016, også de hadde sett arbeidere fra Nord-Korea.

Det var blitt kveld og nå var det tid for et nytt møte med Pavel.

Først kom han med dårlige nyheter:

Bildene han hadde av nordkoreanerne var tatt på lang avstand og var av dårlig kvalitet.

«Jeg er redd bildene ikke holder som bevis på at nordkoreanere jobbet på Zenit Arena», sa han.

På dette tidspunktet hadde jeg tre uavhengige kilder som bekreftet at arbeidere fra Nord-Korea hadde jobbet på Zenit Arena, men jeg manglet dokumentasjon.

Kanskje du kan finne ut hvor nordkoreanere som jobbet på Zenit Arena jobber i dag, spurte jeg Pavel. Han tok oppgaven på alvor og begynte umiddelbart å ringe til sine formenn som muligens kunne vite hvor nordkoreanerne som for inntil to måneder siden hadde jobbet Zenit Arena, nå befant seg.

Den neste timen pratet Pavel konstant i telefonen. Det ga resultater.

«Du finner dem i morgen på denne adressen», sa han og ga meg en lapp med adresse og navnet på firmaet som benytter seg av tjenestene til nordkoreanerne.

«DE ER SOM ROBOTER»

Tidlig neste morgen satte Denis Sinyakov og jeg kursen nordover til bydelen Sjusjary. Etter hvert kom vi til en stor byggeplass. Et skilt fortalte oss at her bygget entreprenørselskapet Dalpiterstroj nye, enorme boligblokker. Klokka var knapt ni, men på avstand kunne vi se at et titalls arbeidere allerede var i full sving. Vi parkerte bilen og gikk ut.

Bygeområdet var omringet av en to meter høy betongmur med piggrådsperringer på toppen. Ved en port sto det tre russiske vakter og noen hunder som bjeffet høyt. Denis skjulte kamerautstyret, vi var bare to karer som gikk på tur i området.

Da vi kom til den andre siden av byggeplassen, var det mye kortere avstand mellom muren og boligblokkene som var i ferd med å reises. Vi kunne se mange arbeidere i aksjon. De var relativt kortvokste og hadde asiatiske trekk. Dennis begynte å ta bilder. Han forstørret dem på kamera. Nå var vi 99 prosent sikre på at dette var nordkoreanere. Vi fortsatte å vandre rundt byggeplassen da vi møtte på en russisk bygningsarbeider.

Han kunne bekrefte at flertallet av kollegene på byggeplassen var nordkoreanere. Uppfordret sa ham (om nordkoreanerne):

«De er som roboter. Alt de gjør er å jobbe, jobbe og jobbe. Fra syv om morgenen til midnatt. Hver eneste dag. De har aldri fri. De er veldig gode arbeidere, men ser ulykkelige ut. De har ikke noe liv.»

Vi vandret videre og snakket med kvinnen i en kiosk som var plassert rett utenfor byggeplassen. Også hun kunne bekrefte at det flertallet av arbeiderne var fra Nord-Korea:

«De kjøper stort sett bare sigaretter», kunne hun fortelle.

Dennis knipset bilder av arbeiderne på andre siden av betongmuren. Nå hadde vi gode bilder av nordkoreanerne selv om de var blitt tatt på lang avstand.

Men da klokka nærmet seg tolv kom den ene etter den andre nordkoreaneren ut fra byggeplassen. Vi fulgte etter dem. Det viste seg at campen der de bodde og sov var 500 meter unna. De levde i utrangerte shippingcontainere bak gjerder med pigg-trådsperringer på toppen.

Senere samme dag skulle jeg få det viktigste beviset på at nord-koreanerne hadde jobbet på Zenit Arena. På hjemmesiden til entreprenørselskapet Dalpiterstroj hadde de noen uker tidligere postet en blogg der de fortalte at de benyttet seg av nordkoreanske arbeidere på Zenit Arena. Og bloggen var illustrert med et bilde av en russisk formann som poserte med arbeiderne fra Nord-Korea utenfor Zenit Arena.

De neste dagene møtte jeg en russisk advokat som nylig hadde hatt en nordkoreansk avhopper som klient, jeg intervjuet opposisjonslederen i byen, jeg fikk endelig møtt en representant for en hjelpeorganisasjon. Andre avtaler, som med den sterkt korrupsjonsmistenkte viseguvernøren Igor Albin, ble avlyst i siste time.

Men nå hadde jeg det jeg trengte: Jeg visste hvordan forholdene hadde vært for fremmedarbeidere på Zenit Arena og jeg kunne dokumentere at nordkoreanere hadde jobbet der.

BACK IN THE OSLO

Da jeg kom hjem var det fortsatt en del jobb som gjensto. Jeg ønsket å snakke med dem med størst kunnskap og mest innsikt om Nord-Korea. Omsider fikk jeg den russiske professoren Andrei Lankov i tale, av mange regnet som den største ekspertten på hva som faktisk foregår innenfor Nord-Koreas landegrenser. Jeg fikk fatt i Marzuki Darusman, FNs spesialetterforsker om menneskerettigheter i Nord-Korea, som bekreftet at FN var svært bekymret for inntektene arbeiderne ga det nord-koreanske regimet.

Jeg sendte spørsmål til Russlands arrangementskomite og til FIFA.

Like før deadline fikk jeg svar fra Russlands VM-komite: De bekreftet, til min store overraskelse, at arbeidere fra Nord-Korea hadde jobbet på Zenit Arena.

Og 28. mars 2017 publiserte vi artikkelen på engelsk på vår hjemmeside, samme dag som abonnentene fikk utgave 2/2017 med «Slavene i St. Petersburg».

RESPONSEN

Mars/april

Da vi publiserte «Slaves of St Petersburg» på vår hjemmeside i slutten av mars, kom reaksjonene raskt på sosiale medier fra toneangivende journalister fra alle verdens hjørner.

Philippe Auclair @PhilippeAuclair • 28 Mar 2017

Another shout for @JosimarFotball's superb in-depth investigation into the use of slave workers by #Russia2018: josimar.no/artikler/the-s...

Oscar Rothstein @OscarRothstein • 28 Mar 2017

Ligeså sløjt Norges landshold er, ligeså forrygende er deres fodboldjournalistik.

@JosimarFotball bør være et kæmpe forbillede i DK.

Josimar Fotballblad @JosimarFotball

The Slaves of St Petersburg. At least 110 North Koreans have worked at Zenit Arena, a venue for the 2018 World Cup: josimar.no/artikler/the-s...

Felix Keith @felixkeith • 28 Mar 2017

You should read this. You've heard about Qatar, now see how messed up things are in Russia too.

Josimar Fotballblad @JosimarFotball

The Slaves of St Petersburg. At least 110 North Koreans have worked at Zenit Arena, a venue for the 2018 World Cup: josimar.no/artikler/the-s...

Osasu Obayiuwana @osasuo • 28 Mar 2017

This story should alarm @FIFACOM. It really should. cc: @fatma_samoura

Josimar Fotballblad @JosimarFotball

The Slaves of St Petersburg. At least 110 North Koreans have worked at Zenit Arena, a venue for the 2018 World Cup: josimar.no/artikler/the-s...

Aleksander Schau @aleksanderschau • 28 Mar 2017

Det finnes artikler om fotball som du skimleser. Og så finnes det artikler du setter av tid til å lese skikkelig. Dette er i siste kategori.

Josimar Fotballblad @JosimarFotball

The Slaves of St Petersburg. At least 110 North Koreans have worked at Zenit Arena, a venue for the 2018 World Cup: josimar.no/artikler/the-s...

Rory Smith @RorySmith • 28 Mar 2017

This is an extraordinary, courageous bit of journalism, and (more importantly) a desperate, vital story.

Josimar Fotballblad @JosimarFotball

The Slaves of St Petersburg. At least 110 North Koreans have worked at Zenit Arena, a venue for the 2018 World Cup: josimar.no/artikler/the-s...

Martyn Ziegler @martynziegler • 28 Mar 2017

Fantastic investigation in to 2018 World Cup here:

Josimar Fotballblad @JosimarFotball

The Slaves of St Petersburg. At least 110 North Koreans have worked at Zenit Arena, a venue for the 2018 World Cup: josimar.no/artikler/the-s...

James Corbett @james_corbett • 28 Mar 2017

What a brave and outstanding piece of journalism that Josimar piece is. A difficult and potentially dangerous story to cover, expertly done

Richard Conway, BBC @richard_conway • 28 Mar 2017

Allegations of migrant worker abuse, including North Koreans, at 2018 Russia World Cup stadium. josimar.no/artikler/the-s... (via @paalpot75)

Andrew Jennings @AAndrewJennings • 29 Mar 2017

First Qatar, now Russia. Please retweet. josimar.no/artikler/the-s...

Mihir Sharma @mihirssharma • 29 Mar 2017

Some extraordinary journalism here

Josimar Fotballblad @JosimarFotball

The Slaves of St Petersburg. At least 110 North Koreans have worked at Zenit Arena, a venue for the 2018 World Cup: josimar.no/artikler/the-s...

Artikkelen ble plukket opp og sitert av ledende internasjonale medier og de påfølgende dagene kunne folk over hele verden lese at Russland-VM hadde benyttet seg av slaver fra Nord-Korea under byggingen av Zenit Arena. Også avsløringen om at Zenit Arena var blitt verdens dyreste idrettsstadion med en foreløpig prislapp på 13 milliarder kroner fikk mye oppmerksomhet.

Ett av få land hvor avsløringene gikk ubemerket hen, var i Norge. Den eneste redaksjonen som fulgte opp artikkelen, var P2-programmet Ytring.

I Russland fikk saken stor oppmerksomhet. Russiske fagforeningsledere krevde at myndighetene måtte etterforske påstandene i Josimars artikkel.⁶⁷

Mens Pro-Kremlin medier kritiserte våre avsløringer og skrev at «nordmenn lyver om slaver».⁸⁹¹⁰

Den norske Helsingforskomiteen og den kjente russiske menneskerettighetsaktivisten Svetlana Aleksejevna Gannusjkina (forøvrig statsminister Erna Solbergs kandidat til Nobels fredspris i 2012) publiserte et brev de hadde skrevet til FIFA på bakgrunn av Josimars avsløringer, der de krevde at FIFA måtte gjennomføre egne granskninger om hva som hadde foregått under byggingen av VM-stadionene i Russland.

Mai/juni

Nick Harris @sportingintel • 25 May 2017

Slaves have been building Russian WC stadium. @JosimarFootball revealed it. Now FIFA admit knowing it. Shame on them. translate.google.com/translate?dept...

De nordiske fotballforbundene sendte i mai et brev til FIFA-president Gianni Infantino der de ba FIFA redegjøre for forholdene på VM-stadionene i Russland. Få dager senere fikk de nordiske fotballpresidentene svar fra FIFA-presidenten.

Her skrev Infantino at FIFA var klar over «the Josimar report» og innrømmet at «arbeidere fra Nord-Korea levde under forferdelige forhold».

Josimar fikk fatt i brevet fra Infantino, og distribuerte det videre til journalister i Frankfurter Allgemeine, The Times og The Guardian.

Infantinos innrømmelse av at nordkoreanske slavearbeidere jobbet på Zenit Arena genererte nye oppslag verden over.

I begynnelsen av juni annonserte FIFA en ny «Human Rights Policy» og erklærte at heretter måtte [fremtidige VM-arrangører forplikte seg](#) til å overholde FNs retningslinje for menneskerettigheter¹¹.

6 <https://www.rbc.ru/politics/26/05/2017/5927e6ca9a7947c5d41fedc8>

7 <https://meduza.io/news/2017/05/26/profsoyuzy-poprozili-prokuraturu-proverit-narusheniya-prav-ra-bochih-iz-kndr-pri-stroitelstve-stadiona-zenita>

8 <https://www.ridus.ru/news/248934>

9 <https://russian.rt.com/sport/news/373938-memorial-raby-zenit-arena>

10 <https://iz.ru/news/675273>

11 <http://www.fifa.com/governance/news/y=2017/m=6/news=fifa-publishes-landmark-human-rights-policy-2893311.html>

Kenneth Roth @KenRoth • 17 Jun 2017

Russia repeats Sochi Olympic labor abuses in World Cup 2018 stadiums. @FIFAcorn hasn't learned to stop abuses either. bit.ly/2skkHdL

Den internasjonale menneskerettighetsorganisasjonen Human Rights Watch publiserte senere samme måned en rapport om forholdene ved VM-stadionene i Russland og «ga FIFA rødt kort». Josimars avsløringer ble prominent omtalt i rapporten¹².

August

4. august ble det kjent at åtte amerikanske senatorer (tre republikanske, fem demokrater) sendte et [brev til FIFA](#) på bakgrunn av Josimars avsløringer¹³.

I brevet slaktet de FIFA for at Russland hadde blitt tildelt et prestisjefyllt arrangement med tanke på at landet ga «fullstendig blaffen i internasjonale normer». De ba FIFA etterforske Josimars påstander og skrev at Russland måtte fratras VM hvis det medførte riktighet at de hadde benyttet seg av slavearbeidere fra Nord-Korea.

«Verdens største arrangement kan ikke bli bygd på bakgrunn at noen av de mest sårbare menneskene i verden er blitt utnyttet på det groveste», skrev senatorene i brevet.

OPPSUMMERING

Å konkret tallfeste hvor mange ganger Josimar er sitert, eller omfanget av sakens omtale, er vanskelig. Men det har uten tvil vært stor interesse for saken.

To av landene der saken tok av, var i Tyskland og Brasil.

Søk på *Sklaven "St. Petersburg Josimar* (slaver "St. Petersburg" Josimar) der søker er innstilt på Tyskland gir 132 treff. 132 artikler i tyske medier på nett refererer til oss og saken. Det samme søket uten «Josimar» innstilt på Tyskland gir 5490 treff.

Som lenkesamlingen under viser, er det de mest anerkjente tyske mediene som har omtalt oss, som Frankfurter Allgemeine Zeitung, Süddeutsche Zeitung, Die Welt, Der Spiegel og Focus.

Den tyske rikskringkasteren ARD laget TV-dokumentar etter våre avsløringer. De reiste selv til Russland og fant ytterligere tilfeller av nord-koreanske fremmedarbeidere ved russiske VM-stadioner.

Søk på *escravos "São Petersburgo" Josimar* (slaver St. Petersburg Josimar) innstilt på Brasil som søkeområde gir 779 treff. Alle de ledende mediene i Brasil refererte til Josimars avsløringer. Søk på *escravos "São Petersburgo" "Coreia do Norte"* (slaver St. Petersburg "Nord-Korea") gir over 15 000 treff.

12 <https://www.hrw.org/report/2017/06/14/red-card/exploitation-construction-workers-world-cup-sites-russia>

13 <https://pjmedia.com/news-and-politics/2017/08/04/senators-to-fifa-pull-world-cup-from-russia-if-north-korean-slave-labor-used-to-build-stadiums/>

Det som ikke kommer fram i et internettsøk er antall ganger saken er belyst i TV-innslag.

I engelskspråklige aviser, som har en verdensomspennende lezerskare, fikk også avsløringene stor oppmerksomhet. I Storbritannia er saken omtalt i hele spekteret av aviser fra de mest seriøse til de skamløst tabloide: The Times, The Guardian, The Sun og The Daily Mail. The Observer – The Guardians søndagsutgave – gjorde sin egen reportasje basert på våre funn.

Washington Post skrev en leder basert på Josimars artikkel. Høsten 2017 gjennomførte avisen to etterforskninger innenfor samme tematikk. The New York Times gjorde det samme.

Die Welt

<https://www.welt.de/sport/fussball/article163275033/Russland-benutzt-Nordkoreas-Sklaven-fuer-WM-2018.html>

Frankfurter Allgemeine Zeitung

<http://www.faz.net/aktuell/sport/fussball/fussball-wm-in-russland-nordkoreaner-werden-beim-stadion-bau-in-st-petersburg-wie-sklaven-behandelt-14950137.html>

Focus

https://www.focus.de/politik/videos/wm-2018-in-russland-nordkoreanische-arbeiter-schuftten-auf-baustellen-unter-miserablen-umstaenden_id_6860204.html

Süddeutsche Zeitung

<http://www.sueddeutsche.de/sport/wm-in-russland-die-teuerste-fussball-wm-der-geschichte-1.3771233>

Der Spiegel

<http://www.spiegel.de/sport/fussball/wm-in-russland-fifa-human-rights-watch-kritisiert-arbeitsbedingungen-a-1152076.html>

Frankfurter Rundschau

<http://www.fr.de/politik/nordkorea-kim-laesst-sklaven-im-ausland-schuftten-a-1349366>

O Globo

<https://oglobo.globo.com/esportes/revista-aponta-exploracao-de-norte-coreanos-em-obra-de-estadio-da-copa-de-2018-21122703>

The Sun

<https://www.thesun.co.uk/sport/3205842/russia-2018-world-cup-stadium-being-built-using-north-korean-slaves-on-45p-an-hour/>

The Times

<https://www.thetimes.co.uk/article/russia-and-fifa-face-slave-labour-claims-b7fqf2ms7>

<https://www.thetimes.co.uk/article/fifa-kept-quiet-over-north-korean-stadium-slaves-in-russia-qkrg5t3wk>

The Guardian

<https://www.theguardian.com/football/2017/may/25/fifa-world-cup-2018-workers-human-rights-abuses>

<https://www.theguardian.com/football/2017/jun/04/like-prisoners-of-war-north-korean-labour-russia-world-cup-st-petersburg-stadium-zenit-arena>

The Daily Mail

<http://www.dailymail.co.uk/wires/ap/article-4602156/Workers-World-Cup-construction-sites-face-abuse.html>

Fox News:

<http://www.foxnews.com/world/2017/05/26/fifa-admits-2018-world-cup-workers-suffered-human-rights-abuses.html>

Newsweek

<http://www.newsweek.com/two-north-koreans-found-dead-moscow-hotel-after-suspected-heart-attack-618019>

United Press International

<https://www.upi.com/Report-North-Korea-exploitation-of-workers-begins-in-childhood/4181497491749/>

The New York Times <https://www.nytimes.com/2017/06/14/sports/soccer/human-rights-stadiums-fifa-2018-world-cup-russia.html>

The Washington Post (Ieder)

https://www.washingtonpost.com/opinions/fifa-has-a-human-rights-problem-of-its-own-making/2017/06/15/728fd634-5145-11e7-b064-828ba60fbb98_story.html?utm_term=.c762daa3b817

The New York Times

<https://www.nytimes.com/2017/07/11/world/europe/north-korea-russia-migrants.html>

The Washington Post https://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/how-north-korea-takes-a-cut-from-its-workers-abroad/2017/10/31/98728d28-b98d-11e7-9e58-e6288544af98_story.html?utm_term=.4148e762645b

The Washington Post (ogsåpublisert på koreansk):
https://www.washingtonpost.com/graphics/2017/world/north-korea-defectors/?utm_term=.4c5999810219

Oslo 22. Januar

Håvard Melnæs